

η δικαιοσύνη, η αναφορά στις αρχές, ο δημόσιος χώρος ευρύτερα.

Τα διαμοιφθέντα θα αποτυπωθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια, δίνοντας ασφαλώς την ευκαιρία για αναστοχασμό, στην επικείμενη έκδοση των Πρακτικών της διημερίδας. Ένα πρώτο γενικό και εξαιρετικά αισιόδοξο συμπέρασμα πάντως είναι ότι ο διάλογος με τη μειονότητα της Δ. Θράκης, αν και μοιάζει εξαρχής ναρκοθετημένος, δεν είναι αδύνατος, εάν ξεπεραστούν οι αγκυλώσεις και οι σκοπιμότητες.

ΙΣΡΑΗΛ - ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ: ΤΙ ΣΥΝΕΒΗ ΤΟ 1948;*

του Laurent Rucker¹

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ για τους μεν, κατάκτηση της ανεξαρτησίας για τους δε, το 1948 είναι σύγυρα ο «κεντρικός κόμβος» της Ισραηλο-Παλαιστινιακής διένεξης σύμφωνα με τη διατύπωση του ιστορικού Elias Sanbar. Τα περιοδικά *Le Monde Diplomatique* και *Révue d'études palestiniennes* συγκέντρωσαν στη γαλλική Γερουσία, υπό την προεδρία του γερουσιαστή Bertrand Delanoë (ΣΚ), ισραηλινούς, παλαιστίνιους και γάλλους ιστορικούς και διανοούμενους να συζητήσουν την προέλευση του εβραϊκού κράτους και την εξορία των παλαιστίνων το 1948².

Αυτή η πρώτη συζήτηση ανάμεσα σε ισραηλινούς και παλαιστίνιους ιστορικούς αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία τη στιγμή που η διαδικασία για την ειρήνη είναι κλινικά νεκρή. Η συζήτηση δεν θα ήταν δυνατή εάν δεν είχε σημειωθεί μια πρόοδος στην ιστοριογραφία για περισσότερα από δέκα χρόνια χάρις στις εργασίες ερευνητών και από τις δύο πλευρές. Η παρουσία των δύο από τους κύριους υποστηρικτές της ισραηλινής «νέας ιστορίας» (Benny Morris και Ilan Pappé), του ιστορικού-διπλωμάτη Itamar Rabinovitch καθώς και των παλαιστίνων ιστορικών Nur Mesalha και Elias Sanbar στους οποίους προστέθηκαν και γάλλοι μελετητές της Εγγύς Ανατολής (Alain Gresh, Henry Laurens, Nadine Picaudou και Dominique

Vidal) είχε σαν αποτέλεσμα τη διεξαγωγή μιας συζήτησης συχνά έντονης και πότε πότε σφραγισμένης από δυνατή ένταση.

Το συνέδριο αυτό έδωσε επίσης την ευκαιρία διαλόγου μεταξύ δύο διανοούμενων γνωστών για το βάθος των αναλύσεών τους: του Edward W. Said και του Zeev Sternhell. Παρά το γεγονός ότι όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες ανήκουν στο χώρο της ειρήνης, η αναζήτηση μιας τεχνικής συνάντησης ανάμεσα σε δύο ανταγωνιστικές μνήμες δεν έγινε δεκτή. Η συζήτηση προέβαλε διαχωριστικές γραμμές που δεν περιορίζονται μόνο στην αντίθεση ανάμεσα σε Ισραηλινούς και Παλαιστίνιους.

Γραπτές και προφορικές πηγές

Πρωτ' απ' όλα στη μεθοδολογία. Παρά το γεγονός ότι αρκετές μελέτες είχαν δημοσιευθεί πριν το άνοιγμα των αρχείων, η ώθηση που δόθηκε στις έρευνες για το 1948, μετά τη δυνατότητα πρόσβασης στα ισραηλινά τεκμήρια, ήταν αποφασιστική. Σε αυτά βασίζεται η πρωτοποριακή δουλειά του Benny Morris με αντικείμενο τους παλαιστίνιους πρόσφυγες. Αν και κανείς δεν αμφισβητεί τη συμβολή των αρχείων, με βάση τα οποία οι «νέοι ιστορικοί» μπόρεσαν να επανεξετάσουν την επίσημη ισραηλινή ιστοριογραφία, η ιστορία της Εγγύς Ανατολής δεν μπορεί να αποφύγει το επανερχόμενο ερώτημα για τη σχέση ανάμεσα στις γραπτές πηγές και την προφορική ιστορία. Ακόμη περισσότερο που τα παλαιστινιακά αρχεία είναι ελλειμματικά και στα περισσότερα αραβικά κράτη απρόσιτα στους ερευνητές. Εξάλλου οι παλαιστίνιοι ιστορικοί είχαν περιγράψει τους μηχανισμούς απέλασης του 1948 πολύ πριν το άνοιγμα των ισραηλινών αρχείων. Αλλά επειδή στηρίζονταν σε παλαιστινιακές μαρτυρίες, που θεωρούνταν δηλαδή εκ των προτέρων μεροληπτικές και «λίγο άξιες εμπιστοσύνης» εξηγεί ο Elias Sanbar, αυτή η ιστορία δεν γινόταν αποδεκτή από την ισραηλινή ιστοριογραφία. Ο Ilan Pappé δεν δέχτηκε την απόρριψη της παλαιστινιακής μαρτυρίας από τους ισραηλινούς. Όπως τόνισε στην εισαγωγή του ο Dominique Vidal, η μεθοδική συλλογή της παλαιστινιακής προφορικής μνήμης θα πρέπει να πάρει προτεραιότητα πριν να

εξαφανιστούν οι μάρτυρες.

Τα βασικά ζητήματα προκάλεσαν προφανώς τις πιο έντονες συζητήσεις. Φάνηκε όμως να σχηματίζεται μια γενική συμφωνία σχετικά με τη στάση των αραβικών κρατών το 1948. Όλοι αναγνωρίζουν ότι ο αραβικός κόσμος ήταν διαιρεμένος σχετικά με το παλαιστινιακό ζήτημα, τον διαπερνούσαν αντιθετικά συμφέροντα και δεν βιαζόταν καθόλου να ριχτεί σ' έναν πόλεμο για την υπεράσπιση της Παλαιστίνης καθώς τα εξηγεί η Nadine Picaudou. Πράγμα που σημαίνει ότι το 1948, το Εβραϊκό κράτος δεν βρισκόταν στη θέση του Δαβίδ εναντίον του Γολιάθ.

Προφανώς, οι πιο οξείες ανταλλαγές απόψεως αναφέρονται στο ζήτημα των παλαιστίνων προσφύγων. Οι «νέοι ιστορικοί», πράγμα που το γνωρίζουμε, εκμηδένισαν τη θέση της «φυγής» των Παλαιστίνων μετά από έκκληση των αράβων ηγετών. Αντίθετα συσώρευσαν αποδείξεις για μια επιχείρηση απέλασης που ξεκίνησε την άνοιξη του 1948. Η απέλαση αυτή προγραμματίστηκε ή ήταν συνέπεια των ιδιαίτερων περιστάσεων του πολέμου. Υπήρξε πρόθεση στο σιωνιστικό σχέδιο απέλασης των Παλαιστίνων;

Ο Henry Laurens συνηγορεί υπέρ της λογικής του σχεδίου χωρίς πρόθεση γιατί οι σιωνιστές ηγέτες θεώρησαν σαν αποφασιστικής σημασίας το αραβικό στοιχείο. Αυτό είναι τόσο αληθινό, υπογραμμίζει ο Nur Masalha, που ενώ οι Εβραίοι ήταν στην Παλαιστίνη πριν το 1948 από δημογραφική άποψη μειονότητα, οι σιωνιστές ηγέτες διατήρησαν πάντοτε την ιδέα μιας παλαιστινιακής αραβικής μειονότητας.

Ένας λαός απών

Αν και ο Benny Morris αποκάλυψε την ύπαρξη σιωνιστικών σχεδίων για τη μεταφορά του Παλαιστινιακού πληθυσμού από τη δεκαετία του '30, θεωρεί ότι οι περιστάσεις του πολέμου είναι που έκαναν δυνατή την απέλαση των Παλαιστίνων. Εάν, για τον Elias Sanbar, οι Παλαιστίνιοι έχασαν τα εδάφη τους γιατί ηττήθηκαν στρατιωτικά, αντίθετα, εξηγεί, «το σιωνιστικό κίνημα αποδέχεται από την αρχή όχι ένα σχέδιο κλασσικής αποικιοποίησης, αλλά ένα σχέ-

διο αντικατάστασης των Παλαιστίνων» όπως και στη διαμόρφωση των ΗΠΑ όπου οι νεοαφιχθέντες πήραν τη θέση των Ινδιάνων. Από τη στιγμή που απελάθηκαν, οι Παλαιστίνιοι έγιναν ένας λαός απών. Σε σημείο που και η ίδια η έννοια Παλαιστίνιος εξαφανίζεται για είκοσι χρόνια περίπου στο εξής δεν είναι παρά άραβες πρόσφυγες. Εξού και ο μετασχηματισμός της ιστορίας σε ένα ζήτημα υπαρξιακό που ξεπερνά το καθαρά ακαδημαϊκό πλαίσιο.

Η ιστορία μπορεί να βοηθήσει τη συμφιλίωση των λαών; Ο Edward Said και ο Zeev Sternhell προέβλεπαν, ο καθένας με τον τρόπο του, την αναγκαιότητα της αναφοράς σε παγκόσμιες αξίες, προϋπόθεση εκ των ουκ άνευ για την αναγνώριση του άλλου και το ξεπέραςμα των ιδιαιτεροτήτων. Ο Zeev Sternhell επέμεινε να υπενθυμίσει

τη νομιμότητα με την οποία, έδρασαν οι σιωνιστές εξαιτίας της κατάρρευσης του ευρωπαϊκού εβραϊσμού στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, κατάρρευση που έφτασε σε κατάσταση παροξυσμού με τη Shoah [καταστροφή, ολοκαύτωμα] «*Το Ισραήλ γεννήθηκε μέσα στην απόγνωση των Εβραίων*» εξηγεί ο Sternhell. Αλλά μια αδικία έγινε στους Παλαιστίνιους, που πρέπει να επανορθωθεί στο όνομα της παγκόσμιας αρχής που λέει ότι «*δεν μπορούμε να αρνηθούμε στον πλησίον μας αυτό που απαιτούμε για εμάς τους ίδιους*». Ο Edward Said δεν λέει κάτι το διαφορετικό: «*Οι Παλαιστίνιοι, θύματα των θυμάτων, οφείλουν να προσπαθήσουν να καταλάβουν, πράγμα που δεν δικαιολογεί αυτό που υπέστησαν, τη λογική της εβραϊκής οδύνης. Συγχρόνως, οι ισραηλινοί οφείλουν να καταλάβουν αυτό*

που έκαναν στους Παλαιστίνιους». Αυτό το συνέδριο έδειξε ότι, ακόμα και αν με κανένα τρόπο δεν παίρνει τη θέση του διαλόγου και της πολιτικής διαπραγμάτευσης, οι συζητήσεις μεταξύ ιστορικών μπορούν να συμβάλουν γιατί, όπως υπογράμμισε ο Itamar Rabinovitch, «*δεν μπορούμε να κάνουμε ειρήνη χωρίς να μιλήσουμε για το παρελθόν*».

ΑΠΟΔΟΣΗ: Χ.Ν.Γ.

* Le Monde/Le Monde des livres 29.5.98.

1. Μαζί με τον William Karel έχει γράψει το βιβλίο: *Une terre deux fois promise* (εκδ. du Rocher).
2. Στις 14 και 15 Μαΐου 1998.